

ՔԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՆԱՍՏԻԱ

I.

Սորանից մի քանի տարի առաջ ես ճանաչում էի մի աղջիկ, որ այժմ բաւականին մեծացած է. բայց ես կամենում եմ պատմել նորա մասին՝ երբ նա դեռ մանուկ էր:

Աղջկայ անունը՝ Նաստիա էր. Նաստիայի մայրը առաջ միջակ ապրուստ ունէր և ոչ մի բանի համար հոգս չէր անում. բայց Նաստիան այս ժամանակը չէ մտաբերում. Նորա մանկական յիշողութեանը երևացել է իւր թանկագին մայրը մի նիհար և տրտում կին, որ մինչև ուժաթմափ կենելը աշխատում էր ձեռք բերելու սակաւ ինչ դրամ տան և ամենօրեայ ուտելիքի վարձը վճարելու համար. Իսկ բնակարանը ամբողջապէս կազմուած էր մի միջին և ցածրիկ սենեակից՝ որ գտնվում էր մի բարձր վերնայարկում:

Նաստիան իւր հօրը չէր մտաբերում համարեա. նա ասում էր ինձ թէ հազիւ հազ, ինչպէս երազում, յիշում է որ միանգամ գիշերը իւր մայրը լալագին աչքով ընկաւ իւր վերայ, արթնացրեց իրան, վերկացրեց մահճակալից և կուրծքին ամուր սեղմելով տարաւ ուրիշ սենեակ, որ գրեթէ մութն էր, և աղօտ կերպով, կանթեղի լուսով լուսաւորվում էր մահճակալի վերայ պարկած մի մարդու գունատ դէմքը. Ընդ սմին, Նաստիան աւելացրեց որ այդ իւր հայրն է եղել, բայց նա այնքան նիհար էր որ չէր ճանաչում:

Մայրը դառնագին լալիս էր և Նաստիային անուանում էր «բէ». Նաստիան չէր հասկանում թէ ինչ է նշանակում որը բառը, բայց շատ ցաւում էր իւր մօր վերայ, որին շատ սիրում էր:

Սորանից յետոյ շուտով նորա մայրը հիւանդացաւ. մի բարի կին գալիս էր նորան տեսնելու և Նաստիան յաճախ լսում էր նորանից թէ, իւր մայրը վշտից է հիւանդացել:

Երկար ժամանակ Նաստիան չէր կարողանում հասկանալ թէ, այդ ի՞նչ տեսակ վիշտ է, որից կարելի է հիւանդանալ. Նորան ասացին. «Անմիտ, միթէ դու չըզիտե՞ս որ քո հայրը մեռաւ. — Տրտմելու ի՞նչ կայ այստեղ » . հարցրեց Նաստիան և մտածում էր. «Հայրիկը մեռաւ, այս բանը ինչո՞ւ է մայրիկին տրտմեցնում, և ի՞նչ է նշանակում մեռաւ »:

Այս մասին մէկին հարցնել նա չէր կամենում. որովհետեւ ուրիշներին ընտելացած չէր, և միայն մօր հետ էր սիրում խօսել. նորա մօտ էլ վախենում էր արտասանել հայրիկի անունը, կամ «մեռաւ» խօսքը ասել. նա մտածում էր որ սորանով կարող է մայրիկը նորից հիւանդանալ:

Յետոյ մտաբերում է Նաստիան իրան իրրե վեց տարեկան աղջիկ, որ իւր մօրը արդէն կարող էր մի քանի դէպքում օգնել, որ նիհար, գունաթմափ և տրտում՝ ամբողջ օրը կարում էր սպիտակեղէն և երբեմն գիշերն էլ էր կարում՝ ինչ որ չէր կարողանում ցերեկը վերջացնել:

Մտաբերումը Նաստիանոսը գիշերը արթնանում էր և նկատում թէ մայրիկը ինչպէս դառն արտասուք էր թափում։ Հեկեկումէր և նորան ծնկի վերայ մնում էր կարր։ Մոմը վառվում էր, սենեակը ցուրտ էր և խոնաւ . . . Նաստիանոսը գլուխը վերմակի տակից հանում էր, և երկար մտիկ էր անում մայրիկի վերայ, ինքն էլ գլուխը բարձի վերայ ամիտիւնով սկսում էր դառն արտասուել։ Նորա սիրտը սկսում էր սաստիկ բարբախել, և կուրծքը սկսում էր սեղմուել։ Նա աշխատում էր զսպել իւր հեկեկանքը, որ մայրիկը չբլխի։ Սորանով սկսում էր աւելի սեղմուել կուրծքը, իսկ արտասուքը աւելի և աւելի թափվում էր։

Հետզհետե աղջիկը զաղբաժութիւնից աննկատելի կերպով խորը քնում էր, բայց քնի մէջ երբեմն հեկեկում էր և վեր էր թոչում։ Իսկ մայրիկը, նախ քան իւր քնելը, մօտենալով աղջկան խաչակնքելու՝ նշմարում էր որ, նորա բարձը բոլորովին թացացել է լոկեկայն թափած դառն արտասուքից։

Հետեւեալ առաւօտը, երբ որ Նաստիանոսը արթնանում էր, յիշում էր որ գիշերը տեսել է մօր արտասուքը, կամաց չընայելով որ դեռ վաղ է և լոյսը հաղիւ հաղ միայն սկսել է խիւլ իրանց լուսամուտներին, վաճառում էր հնոցը, որի մէջ մայրիկը իրիկուանից արդէն դասել էր փայտեր, կաթսայի մէջ ջուրն էր լցնում և տաքացնում էր, մաքրում էր սենեակը և սրբութեամբ ամեն տեղի փոշին և դնում էր խանութ հաց գնելու, իսկ յետոյ, երբ ստուգում էր որ բոլորը պատրաստ է, զարթեցնում էր իւր մայրիկին։

Մայրիկը արթնանում էր, նայում էր իւր աղջկայ վերայ, և իրան, մինչև անդամ բաղդաւոր էր զգում, և չընայելով բոլոր վշտերին՝ որոնք ծանրացած էին այս խեղճ կնոջ վերայ, նա իրան չէր համարում և չէր էլ կարող համարել անբաղդ այնպիսի աղջկայ հետ՝ որպիսին էր Նաստիանոս, այն աղջկայ հետ՝ որ այնպիսի զօրեղ սէր ունէր դէպի իւր մայրը։

Երկար այսպէս անդուլտելիս Նաստիանոս և մայրիկը, Մայրիկը անդադար աշխատում էր, իսկ Նաստիանոսը բան մեծանում էր, այնքան աւելի մօրը օգնում էր։

Հասն Ժամանակ հանցած Նաստիանոս ոչ միայն մաքրում էր տունը, այլ և պատրաստում էր ինչ և իցէ կերակուր, լուանում էր մանր սպիտակեղէնները, և երբեմն մայրիկի կարին էլ օգնում էր։

Երբեմն կիրակի օրերը, երբ որ մայրիկը աւելի աղատ էր լինում, Նաստիանոսը ցոյց էր տալիս տառերը, որոնց Նաստիանոս շուտով սկսեց ճանաչել, իսկ կարգալ՝ արդէն ինքն իրան սովորեց։ Նորա գիրքը բոլորովին հին և ոչստորագրած էր, բոլորովին անհաճելի փոքրիկ մանուկներին, չընայելով սորան Նաստիանոս այնպիսի բաւականութեամբ երեկոյեանները ծաղապատիկ նստում էր կարը շարունակող իւր մայրիկի կողքին և ցրտից դողդողալով մինչև մոմի բոլորովին վառուելը՝ փոքրիկ մատը բառերի վերայ դնելով՝ կիսաձայն և գրեթէ երգելով բառ առ բառ կարդում էր, և այսպիսով գոհ էր։

Մայրիկը ասումէր. «Նաստիա, չէ՞ որ քո քնելու ժամանակն է. գնա քնիր»։ — «Ոչ, սիրելի մայրիկ, թող տուր դեռ նստեմ միայն այս երեսն էլ կարգամ»։

Այսպիսի բաւականութեամբ նա կարդումէր իրան անհասկանալի գիրքը, որովհետեւ կամենումէր կարգաւ սովորել։ Կարող էր երեւակայել նորա հիացումն. երբ որ մայրիկը միանգամ բերեց նորան թէեւ պատուտորած, բայց մանկական գիրք՝ որի բովանդակութիւնը Նաստիայի համար թէ հասկանալի և թէ դուրեկան էր։

Հաստ անգամ Նաստիան այս գիրքը կարդալիս՝ յանկարծ ընդհատելով, սկսումէր բացականչել. «Ախ մայրիկ, այս գիրքը ինչ լաւ է գրուած։ Այս տեղ կայ մի աղջիկ, որը բոլորովին իմ նման մտածում խօսում և զգումէ. այլ և, մի կողմից էլ, կարծես կենդանի աղջիկ լինի։ Եւ ինչ որ կայ գրքի մէջ, ես հասկանումեմ բառ առ բառ, մինչդեռ միւս գիրքը ես չէի հասկանում, բայց չըզգիտեմ ինչից է. այն գիրքը էլի սիրումեմ»։

Այսպէս էին ապրում և կենցաղավարվում մայրիկը և Նաստիան։ Երկուքն էլ չարաբովումէին, երկուքն էլ աշխատումէին, այսու ամենայնիւ, երբեմն նոքա ուրախ էին լինում։

Ուրախ էին լինում այն ժամանակ, երբոր գործը վերջացնելով՝ սկսումէին պատրաստուել քնելու, այլ և, երբ որ խօսումէին մինչև գործ սկսելը, Նաստիան սիրումէր խօսակցել իւր մայրիկի հետ. մայրիկը պատմումէր նորան շատ դուրեկան բաներ։ Նա բոլորը հաղորդումէր, աւանդումէր իւր աղջկանը, ինչ որ գործ ճարելու համար ուրիշների տուն գնալիս տեսել էր. պատմումէր թէ ինչ տեսակ են ապրում այն մարդիկը, ինչ տեսակ մանուկներ կային, թէ ինչի վերայ են նոքա խօսում իրար հետ և դեռ շատ բաներ։ Այս ամենը պատմումէր նա տխուր ձայնով, բայց և շատ սրտաշարժ կերպով, Երեւումէր որ, ուր և լինէր և մայրիկը, ինչ և տեսնէր նա, միշտ մրտաքումն ունէր Նաստիային. միշտ համեմատումէր բոլորին Նաստիայի հետ, Նաստիայի կեանքը ուրիշ մանուկների հետ, — և ուրախալի չէր լինում այս համեմատութիւնը։

Եթէ մայրիկը այնպէս սաստիկ սիրումէր իւր աղջկանը, Նաստիան էլ պակաս տեղ չէր թողնում այս բանում. նոքա իրար ջերմ սիրումէին։

Երբ որ իւր մահճակալում պարկում էր Նաստիան՝ մտածում էր. «Իմ մայրիկը որքան բարի և լաւ է, նա որքան սիրումէ ինձ, 2է՞ որ նա իմ համար է այնքան աշխատում, ուժաթափ լինում»։ . . . Երբ որ մեծանամ, անշուշտ, բոլորովին չեմ թողնիլ նորան աշխատել. թող հանգստանայ, հանգիստ լինի. այնժամանակ ես կաշխատեմ որ շատ փող շահեմ, որ իմ մայրիկը հարուստ լինի։ 2է՞ որ մայրիկը ասումէ թէ, կան մանուկներ, որոնք մայրիկ չունեն, նոքա ինչ քա՛ն անբաղդ են. իսկ ես. չէ՞ որ բոլոր աշխարհի վերայ ամենից բաղդաւոր եմ, որովհետեւ ո՞վ ունի այնպիսի մայրիկ, ինչպէս իմ մայրիկն է»։

Այսպէս էր մտածում Նաստիան և աչքերը լցվումէին արտասուքով։

այսպէս նա սաստիկ զգածվումէր, որքան սիրում էր իւր մօրը: Իսկ մայրիկը ընկողմանումէր մահճակալի վերայ և մտածում էր իւր աղջկայ մասին: Չորհորհակալ էր լինում Աստուծուց, որ իւր աղջիկը այնպիսի խելացի, բարի, այնպիսի լաւ օգնական է իրան: Սիրումէր մայրիկը իւր աղջկան, և տխուր մտքեր էին առաջ գալիս նորա գլխի մէջ. մտածումէր այն բանի մասին թէ ինչպէս կը կարողանայ արդեօք ապրել 'նաստիան' երբ որ չափահաս կը լինի: « Ի՞նչ գուցէ նորա կեանքն էլ այնպէս խեղճութեամբ անցնի՝ ինչպէս իմն և որտեղ կը յաջողի նորան մի կտոր արդար վաստակով հաց գտնել » . մտածումէր և չէր կարողանում քնել խեղճ մայրիկը:

Լինումէին և այլ կերպ երեկոներ երբեմն մայրիկը պարտաւորվումէր վերջացրած կարը տանել տիրոջը տալ, և վախենումէր նա իւր աղջկանը երկար ժամանակ տանը մենակ թողնել, հետը տանել էլ անյարմար էր, ցո՛ւրտ էր, 'նաստիան հալաւ չուներ, և ահա մայրիկը տանումէր նորան իւր միակ ծանօթ հարեան կնոջ մօտ: Այս ծանօթը էր մի ծեր կին, որ իւր կեանքը անց էր կացրել մի հարուստ ընտանիքում գայեկութեան պաշտօն կատարելով. իսկ այժմ իւր կեանքը անցնումէր հանգստութեամբ շարունակ ստանալով թոշակ, և կարող էր ապրել ո՛ւր և ինչպէս կամենար:

'Նաստիայի համար իսկապէս տօն էր լինում երբ որ մայրիկը տանումէր նորան տիկին Ավգոտիա Թէոդոսեանի (այսպէս էին անուանում ծերունի կընողը) մօտ: Նա կենումէր մի փոքրիկ և լաւ սենեակի մէջ, որ բաւական գոհացուցիչ էր (գոնէ 'նաստիայի համար այսպէս էր երևում): Ծերունի կինը շատ բարի էր և շատ սիրումէր իւր փոքրիկ հիւրին. իսկ փոքրիկ հիւրը, գոնից ներս էր վազում նորա մօտ, համբուրումէր նորան, և մանուկ ու պառաւ գգուում էին իրար. պատմում էր նորան այն ամենը ինչոր պատահել էր վերջին տեսակցութիւնից յետոյ և ծերունի կնոջ ոտների մօտ փոքրիկ աթոռի վերայ նստելով սկսումէր ստիպել նորան. « Գէ, տիկին Ավգոտիա », սիրելիս, այժմ գուր ինձ մի բան պատմեցէք, բայց լաւը, գուրեկանը, — շուտ, սիրելիս, մի ետացնէք. մայրիկը հիմա կը վերադառնայ և կը տանի ինձ, կասի որ իմ քնելու ժամանակն է... Իսկ ես ձեր մօտ այնքան սակաւ եմ պատահում... » ասումէր նա պաղատելով. թէև երբեմն այնպէս էր պատահում որ մայրիկը շուտով չէր վերադառնում և նոքա բաւական զրոյց արած էին լինում:

Իսկ ծերունի կինը ուրախութեամբ մտիթարումէր իւր փոքրիկ սիրելիին. պատմումէր նորան շատ գուրեկան պատմութիւններ իւր այն մանկանց կեանքի մասին, որոնց դայեակ էր եղել. իսկ երբեմն էլ առակներ էր պատմում, բայց մեծ բաւականութեամբ պատմումէր իւր վաղուց արդէն մեռած աղջկայ մասին և իւր սիրելի թոռի, — Ստեփանի — մասին, որը իւր հօր հետ ուրիշ քաղաքումն էր կենում:

'Նաստիան սիրումէր այս տեսակ երեկոները. վառվումէր կանթեղը և խաղաղ լուսաւորումէր բոլոր սենեակն ու բարի դէմքը ծիրունի կնոջ, Սիրումէր 'նաստիան մտիկ անել այս բարի խորշումեալ դէմքին. հաճելի էին ծերունի կնոջ սպիտակախառն մազերը, սպիտակ գլխարկը, խորշմած ծնօտ-

ներէնք թ' թը և ձեռքերը՝ որոնք արագ շարժումէին շուղերը՝ որոնցով նա լաւ ջորապէս էր հիւսում։ Հաճելի էին թեթեւ զողզողուն ձայնը և բերանը՝ որի մէջ շատ քիչ ատամներ կային — այս բոլորը Նաստիան մտիկ էր արել և նորան դուր էին եկել։ Արդ վերադառնումէր մայրիկը, երկուքը միմեանց հրաժեշտ էին տալիս եւ ծերունուն եւ մանուկին տերապի էր լինում միմեանցից հեռանալու։

Ահա Նաստիան արդէն Գ տարեկան է։ Նա խնայապէս իւր մօր օգնականն է և գեղեցիկ կարէ անում։ Բայրիկը աւելի շատ ապսպարուած կարեր է բերում, որովհետեւ Նաստիան կարող էր այնպէս շուտ և լաւ կարել՝ ինչպէս մայրիկը՝ այս պատճառով էլ մայրիկը աւելի շատ փող էր վաստակում և բացի սորանից նա այժմ կարող էր տանից հեռանալ և աղանց կանկածի մենակ թողնել Նաստիային։

Որովհետեւ նա այնպէս խելացի էր որ մայրիկը նորա վերայ կարող էր վստահել ինչպէս ինքն իւր վերայ։

Մայրիկը ամբողջ օրով հեռանումէր տանից կար անելու մի որ և է հարուստ մարդու տանը որ տեղ նորան բաւական լաւ վճարումէին, և բացի սորանից նա այնտեղ ճաշում էլ էր։ Այսպիսով Նաստիան դառնումէր տանտիրին։ Ինքն գնումէր շուկան խեղճուկ ձաշի համար նիւթեր գնելու։ Նա ինքն էր պատրաստում կերակուրը, կաղմումէր հաշիւը, այսինքն հաշվումէր այն կոպեկները, որոնք յանձնուած էին նորան ծախսելու։

Մի խօսքով կատարումէր այն ամենը, ինչ որ պէտք է կատարէր տանտիրինը։ Շուկայումը նա իւր համար ձարել էր ծանոթներ և մի քանի տեղերում էլ բարեկամներ շուկայի բոլորովին ծայրում։

Մի քանի տարի էր արդէն, որ նպարավաճառի խանութում նստած էր մի խիստ դէմքով և խաղաղ ձայնով պատաւ կին։

Այս պատաւը բոլորին յայտնի էր իւր կոպտութեամբ, բոլորը ատում և տոգում էին նորանից և նա կոչվումէր զայրացող Պանկրատիոսեան։

Այսու հանգերէ, նա բարեկամացու Նաստիայի հետ։

Իսկ մի ասել որ շատ տարիներ առաջ այս նպարավաճառ կինը ունեցել է մի աղջիկ, միակ արարածը որ նա սիրել է ամբողջ երկրի վերայ։ Բայց այս իւր մօր ուրախութիւնն աղջիկը երկար չէ ապրել և մեռել է զեռ աղալ հասակում։

Նաստիան յիշեցնումէր տիկին Պանկրատիոսեանին նորա մեռած աղջիկը։ Եւ ահա ինչու այս պատաւի դէմքի միշտ խիստ արտայայտութիւնը բնորոշումէր աւելի մեղմ կերպարանք։

Ահա ինչու նորա խաղաղ ձայնի մէջ լսվումէր մի տեսակ մեղմութիւն և փաղաքշանք՝ երբ որ նորա մօտ էր գնում Նաստիան։

Ահա ինչու միայն Նաստիան էր որ նորան բարի էր համարում, իսկ տիկին Պանկրատիոսեանը Նաստիային աւելի զիջումով էր վաճառում իւր ապրանքը քան թէ իրան արժեքել էր և քան թէ կր վաճառէր ուրիշ գնողներին և երբեմն նորան հիւրասիրում էլ էր, լինումէր և այնպիսի ժամանակ որ Նաստիան բոլորը ինչ որ հարկաւոր էր գնելուց յետոյ ուղղվումէր դէպի տուն։

Բայց տիկին Պանկրատիոսեանը ձայն էր տալիս ապրանքի փոքրիկ Նաստիան քեզ համար բան եմ պահել իմ դա-

աւելոյն. Եւ այսպէս հաճելի և փաղարուշ դէմքով հանումէր գրպանից իւր ընծան, որ լինումէր կամ մի թուուման ինձոր և կամ մի հասարակ քաղցրաւէնի և աւելցնումէր. կեր, կեր, անուշ լինի. և նա երկար մտիկ էր անում՝ հետացող նաստիայի ետեկից, և համարեա միշտ, աղջիկը յիսո դատնայով տեսնումէր կնոջ տխուր աչքերը իւր վերայ ուղղած. և նոցա մէջ կանգնած արտասուքի շիթերը. իսկ տիկին Պանկրատիոսեանը միշտ շշնշումէր. «Ահա, ահա բոլորովին սորա նման էր և իմ աղջիկը. և նաստիան շատ վաղ էր գնում՝ շուկայ, մայրիկը չէր թող տալիս նորան ուշանալ. եթէ ոչ, նաստիան շատով չէր կարող տուն վերադառնալ. ինչ որ նա տեսնումէր շուկայում, նորա համար զիւմիչ և գրաւիչ էին. Երբեմն էլ շուկայ գնացած ժամանակ ամբողջ այնտեղ շատ լցուած էլ լինում. դէ արի, ու մի նայիլ. — Եթէ կամենար էլ մտիկ անիլ, անհնար էր. մայրիկը տանը սպասումէր. — նա պէտք է բանի գնար, իսկ տունը անկարելի էր առանց մարդու լծողնել. մայրիկը սպասումէր նաստիայի վերադարձին. . .

Եւ նա կապողը ձեռքին՝ կամենումէր շտապել. բայց ահա կրպակը լի շատ գոբրեկան իրեղէններով, նաստիան կամենում էր հայելու պէս փայլող ապակիներից մտիկ անել իրաքանչիւր իրեղէնին. բայց անկարելի էր. Ամէնից հետաքրքրիլը աղջկանց բազմութիւնն էր, որ ուսնոցով, պայտասկով, պարկով և զամբիւղով գնումէին ի հարկէ սովորեղու. նաստիան չէր կարողանում դիմանալ, չէր կարողանում չընայիլ նոցա. նոցա իրար հետ ունեցած խօսակցութիւններին մտիկ էր անում. և այնպէս հետաքրքրութեամբ նոցանով, որ շատ անգամ մոռանում էր և նոցա ետեկից մի քանի քալ էլ գնում էր. չընայելով որ իւր գնալու ճանապարհը ուրիշ էր. Այլ և սակաւ բան կար նորան, որ այնքան վաղ վեր էր կացել, հետաքրքրելու. Զես կարող հաշուել այն ամենը, որոնք հետաքրքրութիւն նորան, որ բացի իրանց ցածրիկ սենեակից, ուրիշ բան չը տեսած աղջկիկ էր. միւս մանուկները չէին էլ նկատում այն, ինչ որ նաստիայի համար անսովոր և վերին աստիճանի հետաքրքիր էին թվում. . .

Տուն վերադառնալով, նա սկսումէր դրաղութել տան անտեսութեամբ. նա ամբողջ օրը մէն մենակ էր անցկացնում. միշտ կարումէր միշտ դրաղուած էր, և այս պատճառով էլ տաղտկութիւն չէր զգում. Զէր ձանձրանում, որովհետեւ զգումէր իրան մի հարկաւոր էակ. դիտէր որ իւր մայրիկին շատ պէտքաւան է. որ առանց իրան մայրիկը շատ դժուարութեամբ կրկարողանար ապրիլ. — վերջապէս դիտէր որ ինքն արդէն զրամ է վատկում և օգնումէ իւր մօրը. և այս խորհրդածութիւններով՝ նաստիան իրան բոլորովին բաղդաւոր էր զգում. . .

Բայց ահա մայրիկը սկսումէր դարձեալ տրտմել և հոգս անել և երբեմն ասել իւր աղջկան. «Ըսիր նաստիա դու ասումես որ բոլորովին բաղդաւոր ես և ուրախ ինձ օգնելովդ. բայց դու չըգիտես թէ ես ինչպէս տխուր եմ, որ դու էլ իմ օրէս ամբողջ օրը միշտ պէտք է կար անես. Ես եմ իմ համար օշինչ. ես էլ մանուկ չեմ. բայց դու ատր նոր դեռ

պէտք է կեանք վարես, Միթէ դու չե՞ս սարսափում մտածելով որ դեռ 20, 30 տարի պէտք է այսպէս միշտ նստես, և գլուխդ քաշ արած կարիդ վերայ՝ պէտք է կարես, կարես ու կարե՞ս, ես սարսափումեմ՝ մտածելով այդ բանի վերայ, միթէ դու քո ամբողջ կեանքում անգրագէտ պէտք է մնաս ինչպէս այժմ, Այն աներում, ուր ես կար եմ անում, երբ մտիկ եմ անում թէ ինչպէս քեզանից էլ փոքր աղջիկները լաւ կարգում, գրում և շատ բան գիտեն, ես մտածումեմ իմ թշուառ Նաստիայի վերայ, ու սկսումեմ ցաւեալ նորա համար, Յաւումեմ ես, որ նա միւս խաթուններից աւելի անկիրթ չըծնուեց ինձանից, բայց անկիրթ պէտքէ մնայ, որովհետեւ ոչինչ չըպէտք է կարողանայ սովորել. . . իսկ այս բոլորը—աղքատութիւնից, Ախ Նաստիա, ցաւումեմ քո թշուառութեան վերայ. . . . Նաստիան լսումէր, և սկսումէր վշտանալ՝ որ ուրիշ աղջիկները սովորումեն, իսկ ինքը ոչ. աչքերը արտասուքով լցվումէին. բայց շուտով աչքերը սրբումէր, որ մայրիկը չը նշմարի և պատասխանումէր. . . Նչ անենք, մայրիկ, թէ և այն աղջիկները կարգացող են, բայց իմ նման կարել, հնոցը վառել, և կերակուր եփել չըգիտեն. և, իրանց մայրիկին՝ հաստատ գիտեմ որ իմ նման չեն սիրում. . . եւ ընկնելով մօր ճտովը ամուր փաթաթվումէր. տանջվումէր Նաստիան որ ուրիշ աղջիկների պէս կարգացող չի լինիլ, չի լինիլ այնպէս, ինչպէս մայրիկի պատմած աղջիկներն են. մտաքերումէր նա աղջիկների խումբը, որոնք կարգալու գնալիս՝ ամեն առաւօտ հանդիպում էին իրան, և աւելի ծանրութիւն, աւելի ցաւ էր զգում իւր սրտի մէջ. . . . Նաստիայի համար, մայրիկը, վճռողաբար ասելով, չէր կարող թողակ վճարել. չընայելով մօր աղաչանքներին ու հոգացողութեան՝ նորան ձրիաբար ոչ մի տեղ չընդունեցին:

Այս տեսակ ժամերը թէ՛ Նաստիայի և թէ՛ մայրիկի համար շատ ցաւալի էին լինում. Աերջապէս Նաստիան սկսումէր իւր վիշտը թաքցնել մայրիկից, որովհետեւ տեսնումէր որ առանց այն էլ, շատ դժուար էր խեղճ մայրիկի կեցութիւնը. և սորանից Նաստիան սկսումէր աւելի ճնշուել. . . .

Իւր վշտի և իւր սարսափի համար, որ ամբողջ կեանքում անգրագէտ պէտք է մնար, Նաստիային մնումէր միայն պատմել տիկին Ավգոտիա Թէոդոսեանին, որը իւր մօտ մեծ համարում ունէր, Բայց Նաստիան այս պատեհութեան շատ հազիւ էր արժանանում, որովհետեւ նա պնքան զբաղուած էր, որ հազիւ կարող էր հիւր գնալ, Այն հաղուազիւտ երեկոներին, երբ որ Նաստիան տիկին Ավգոտիա Թէոդոսեանի մօտ էր լինում, նորա շատ խորհրդածութիւններ ու շատ դատողութիւններ էին անում, և շատ ցանկութիւններ էին յայտնում, Ծիրունի կինը իւր Սեփանիկի համար պատմում էր, թէ նա ինչպէս է անցնում իւր ժամանակը, ինչով է զբաղվում, թէ նա գիմնադիայում ինչպէս լաւ է սովորում, — Նաստիան լսումէր և հրճվում, և կարգալ սովորելու փափագը աւելի ու աւելի սաստկանումէր. և երեակայումէր իրան որ, ինքը Ստեփանիկից վատ չէր կարգալ, Տիկին Ավգոտիա Թէոդոսեանը Նաստիային առական էր

պատմում. — Նաստիան այնուհետև ամառը օրերով կարի նստելով՝ այս առակների վերայ էր մտածում և այնքան էր մտածում որ սկսում էր հաւատալ էլ. Ըստ անգամ նա տանը մենակ նստելով կարդում էր և մտածում. «Մայրիկս ինչի է ասում որ, ինձ ոչ մի տեղ կարդալու չընդունեցին. մի՞թէ խեղճ աղջիկները անգրագէտ պէտքէ մնան միշտ նորա համար, որ նոցա համար թոշակ վճարող չըկայ. մի՞թէ միայն հարուստ աղջիկները պէտքէ կարգալ սովորեն. ա՛խ, ինչպէս լաւ կը սովորէի ես, ինչպէս կաշխատէի ես...»

(Կըշարունակուի) .

(Թարգմ.)

* * *

ԱԶԳԱՅԻՆ

ԳՐԻՍՏՈՍ ՅԱՐԵԱՒ Ի ՄԵՌԵԼՈՅ

Արարատի խմբագրութիւնը այս աւետաւորող ջոյնը հնչեցնելով ի լուր ընթերցողաց՝ աղօթումէ առ յաջողեալն Յիսուս—որ նա յարուցանէ մեզ ի լոյս ճրջմարիտ աստուածգիտութեան՝ յորդելով մեր մէջ զգացումն՝ սիրել բարին ու արժանաւորը և մարդկային կոչման արժանի կատարելութեամբ՝ որդիք կոչուել մեր երկնաւոր Հօրը՝ առհաւատչեայ ունենալով մեր Փրկիչ Յիսուսի Քրիստոսի փառաւոր Յարութիւնը: